

Festival paměti v Praze

Škola versus paměť: konflikt, identita, soužití (střední Evropa) – nesla název mezinárodní konference, která se uskutečnila 10.–11. října 2014 v Praze. To, že se bude jednat o mimořádnou událost, naznačoval nejen seznam pořadajících institucí (Ústav pro studium totalitních režimů, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy a Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy), ale i složení programového výboru, jehož předsedou byl profesor Alfred Weinberg. Mezi jeho další členy patřili přední odborníci na didaktiku dějepisu a paměťová studia jako např. Dr. Peter Seixas, Dr. Felicitac Macgilchrist či prof. Sirkka Ahonen.

Konferenci samotnou doplňoval nezvykle široký doprovodný program. Tato nabídka nebyla určena jen účastníkům konference, ale též všem zájemcům o problematiku vztahu školního vzdělávání a paměti. První část doprovodného programu tvořila nabídka workshopů, které připravili studenti historie Filozofické fakulty. Semináře, cílené především na studenty historických a pedagogických oborů a učitele dějepisu, nabídl širokou škálu témat. Zájemci se mohli zúčastnit workshopů: *Fotografie v didaktice dějepisu*, *Stopy paměti*, *Wikipedia* a *Dokumentární film*.

Tyto semináře měly za cíl propojit teoretické koncepce, které byly předmětem debat na konferenci, s jejich praktickým využitím ve školní praxi a v kontaktu s historickými prameny. Zájemci tak měli možnost zabývat se otiskováním se paměti do prostoru města (seminář-interaktivní procházka se konal v Ústí nad Labem), vyzkoušet si možnosti práce s médiem fotografie a fotomontáže, či dokumentárního filmu ve škole nebo objevit ne vždy zřejmý potenciál Wikipedie pro výuku dějepisu. Kromě aplikace soudobé didaktiky na různé typy materiálů se účastníci workshopů mohli setkat s jiným způsobem vzdělávání, než je běžná frontální výuka – tedy s interaktivní formou, zaměřenou na předávání dovedností a vlastní aktivitu účastníků.

Druhou částí doprovodného programu byla tematická divadelní představení a autorská čtení „paměťových románů“. Zvláště divadelní program byl velmi pestrý a stal se vedle konference a workshopů téměř samostatnou perspektivou tématu vztahů školy a paměti. Pro všechny účastníky konference byla zajištěna sleva na několik představení v rámci projektu Paralelní životy a pro přednášející pak byla na závěr prvního dne konference připravena návštěva představení *Mrazy* divadla *Alfréd ve dvoře*. Týden před konferencí se konalo autorské čtení spisovatelů, jejichž romány výrazně ovlivnily současný paměťový provoz české společnosti: Radky Denemarkové, Jiřího Hájička a Kateřiny Tučkové. Diskusi nad rolí tzv. „paměťových románů“ moderoval doktor Kamil Činátl z FF UK.

Hlavní program se odehrál o druhém říjnovém víkendu v Lichtenštejnském paláci. V celkem sedmi panelech vystoupili odborníci z celého světa Ukrajinou počínaje, přes Slovinsko, Estonsko, Německo, Polsko, a Kanadou konče. Přes tuto na první pohled patrnou rozmanitost se některé problémy ukázaly jako společné pro všechny země zastoupené na konferenci. Nebylo by příliš čtenářsky vděčné vyjmenovávat všechna témata, ale pokusím se zde nastínit alespoň ta, která vzbudila nejvýraznější reakce. Věřím, že i díky

tomu tato diskuse neutichne s koncem konference, ale přinese svěží vítr do vod zdejší historiografie.

První významné téma paradoxně celou konferenci uzavřelo – příspěvek Aleidy Assmannové tematizoval koncept transnacionalizace paměti, vyjadřovaný také jako „transnacionální obrat“. Podle tohoto konceptu je třeba myslet kolektivní paměť v globálním rámci a vykročit tak za národní zájmy, identity a vstoupit do kontaktu s jinými perspektivami. Nicméně transnacionalizace paměti podle Assmannové neruší pojem „národa“ v kontextu memory studies, ale pracuje s ním z odlišného úhlu pohledu jako s jednou z mnoha pamětí.

Druhé z profilujících témat konference nastínil Peter Seixas, když ve svém příspěvku velmi jednoznačně vymezil dva proudy v současné kanadské výuce dějepisu. Prvním z nich je „návrat národní mytologie“, přítomný například v oslavách výročí války z roku 1812 jako roku vzniku Kanady. Druhým trendem je pak „kritický přístup k historii“. V něm se žáci učí především disciplinárním dovednostem jako je kritika pramenů, reflexe historie jako vyprávění a osvojování si konceptů změny a příčinnosti. Dr. Seixas nastolil otázku, který z přístupů více odpovídá současné multikulturní a globalizované společnosti a zda lze oba trendy kombinovat v rámci výuky?

Velmi inspirativní panel byl věnován médiím paměti. Důvodem byl často interdisciplinární přístup autorů, kteří tak přinesli nová témata. Znovu se na scéně objevilo téma divadla – tentokrát jako média zobrazování událostí spojených s odsunem německých obyvatel z Československa po druhé světové válce. Barbora Spalová z Univerzity Karlovy se zabývala problematikou vzpomínání na poválečné události v českém pohraničí na prknech divadel, a zda tato představení mohou představovat nový diskurs o odsunu Němců. Literárněvědným exkurzem byl příspěvek Kláry Soukupové z Filozofické fakulty UK o autobiografii jako (re)konstrukci paměti, který výrazně zproblematizoval autenticitu žánru autobiografie a jeho zařazení mezi tzv. dokumentární žánry. V tomto panelu také došlo na polemiku nad médiem Wikipedie, kterou zkoumal Mykola Makhortykh z Amsterdamské univerzity. Autor příspěvku položil důraz na srovnání textů z různých jazykových mutací internetové encyklopedie a poukázal na rozdíly v textové i obrazové prezentaci události dobytí Lvova roku 1941. Tento přístup byl kritizován za opomenutí hypertextového charakteru Wikipedie, nicméně téma využití tohoto média v didaktice dějepisu se ukázalo být velmi nosným a stabilním.

Z dalších témat zmíním už jen několik nejzajímavějších příspěvků: na téma obrazu rodiny v československé televizní produkci od tzv. normalizace do současnosti promluvil Jaroslav Pinkas. Téma muzea jakožto specifického způsobu prezentace dějin přinesla kanadská historička čínského původu Xiaoping Sun na příkladu muzea znárodnování v Čínské oblasti Beidahuang. Vztahem vzpomínání a emocí se zabývala Lisa Jenny Krieg a připomněla, že minulost nepoznáváme jen pomocí rozumu, ale též emocionálně, a tudíž by se výzkum role emocí měl stát rovnocenným tématem memory studies i didaktiky dějepisu.

Měl-li bych hodnotit konferenci jako celek, musím ocenit především její přínos spočívající v otevření nových témat na české půdě, a to především díky příspěvkům zahraničních hostů. Mezi nimi vynikla rekonceptualizace vztahu pojmů „národa“ a „paměti“. Je možné myslet paměť bez národa? Co znamenají návraty národních mytologií v různých zemích? Jak na tyto trendy může reagovat didaktika dějepisu? Po způsobech předávání kolektivní paměti se tázala vystoupení o roli Wikipedie, televize či divadla na utváření historického vědomí žáků. Formování tohoto vědomí má nejen svou kognitivní, ale

i emocionální složku. To vše jsou témata, jejichž výzkum se zdá být velmi potřebný v současné historiografii.

V kontrastu s množstvím podnětných témat působila velmi nízká účast českých historiků, studentů či pedagogů na konferenci. Přestože se jednalo o setkání na mezinárodní úrovni (simultánně tlumočené), jehož téma vykazuje v posledních letech výraznou dynamiku, zastoupení české historické obce bylo minimální a obávám se, že jí samé na škodu. Jsem přesvědčen, že konference mohla nabídnout nejedno téma pro originální disertační či diplomovou práci. Atmosféra diskusí se nesla v duchu historie jakožto otevřeného oboru, umožňujícího pluralitu přístupů a inspirací z příbuzných humanitních disciplín. V tomto kontextu bych rád připomněl, že jednou z pořadajících institucí byl Ústav pro studium totalitních režimů, který bývá často kritizován za nízkou úroveň výsledků své práce a uzavřenost vůči různým výkladům dějin. Ani jedno v případě konference *Škola versus paměť* neplatilo. Významnou inspirací pro budoucí historické konference obecně byla pak šíře doprovodného programu, který nejenže rozšířil cílové skupiny, nabídl různé perspektivy vztahu školy a paměti, ale především ukázal na blízký vztah teoretických východisek a didaktické praxe. Konference samotná, workshopy, divadelní představení či autorská čtení tak vytvořila v Praze „festival paměti“, který přinesl nová a aktuální témata, jež by neměla zapadnout v provozu české historiografie.

Václav Sixta